

VYBRANÉ UKAZATELE ZDRAVOTNÍHO STAVU ČESKÉ POPULACE – STUDIE EHES 2014

SELECTED POPULATION HEALTH INDICATORS IN THE CZECH REPUBLIC – EHES 2014

NAĎA ČAPKOVÁ, MICHALA LUSTIGOVÁ, JANA KRATĚNOVÁ, KRISTÝNA ŽEJGLICOVÁ, RŮŽENA KUBÍNOVÁ

Státní zdravotní ústav, Praha

SOUHRN

Hlavním cílem studie EHES (European Health Examination Survey) bylo získat aktuální informace o prevalenci rizikových faktorů chronických onemocnění v české populaci středního věku. Lékařské vyšetření, které zahrnovalo opakované měření krevního tlaku, změření antropometrických ukazatelů a odběr žilní krve na stanovení celkového cholesterolu, HDL cholesterolu a glykovaného hemoglobinu, absolvovalo 1220 osob ve věku 25–64 let. Prevalence hypertenze byla zjištěna u 47 % mužů a 26 % žen. Úspěšně léčených (hodnoty do 140/90 mmHg) bylo 47 % mužů a 66 % žen. Z osob, kterým byla naměřena hypertenze při vyšetření, nevědělo o tomto problému 40 % mužů a 24 % žen. Průměrné hodnoty celkového cholesterolu byly 5,3 mmol/l. Celkový cholesterol v normě (< 5,0 mmol/l) měla polovina mladších a pouze třetina starších respondentů, bez rozdílu mezi muži a ženami. Prevalence diabetu byla 8,6 % u mužů a 5,7 % u žen. Obezitou trpělo 29 % mužů a 25 % žen. Vysoké fatální kardiovaskulární riziko v následujících 10 letech bylo zjištěno u 49 % mužů ve věku 40–60 let, u žen byl tento podíl výrazně nižší – 18 %.

Klíčová slova: studie EHES, rizikové faktory, nemoci kardiovaskulární, Česká republika

SUMMARY

The major objective of EHES (European Health Examination Survey) was to collect up-to-date information on the prevalence of risk factors for chronic diseases in the middle-aged Czech population. Medical examinations which included repeated blood-pressure tests, measurement of anthropometric markers, collection of venous blood for determination of total cholesterol, HDL cholesterol and glycated haemoglobin were applied to 1220 subjects aged 25–64 years. Hypertension was detected in 47% of men and 26% women. Successful treatment (140/90 mmHg values) was recorded for 47% of men and 66% women. A total of 40% men and 26% women subjects with confirmed hypertension were unaware of the problem. Mean total cholesterol values were 5.3 mmol/l. Total cholesterol levels within acceptable norms (< 5.0 mmol/l) were recorded amongst one half of the younger, and merely one third of the older, respondents. Diabetes was detected in 8.6% of men and 5.7% women, obesity in 29% of men and 25% women. High risk of fatal cardiovascular incidents within a ten-year period was detected in 49% of men aged 40–60 years, whereas amongst women this ratio was significantly lower at 18%.

Key words: EHES study, risk factors, cardiovascular diseases, Czech Republic

<https://doi.org/10.21101/hygiena.a1511>

Úvod

V roce 2014/2015 bylo v Česku realizováno Evropské výběrové šetření zdravotního stavu obyvatelstva, které zahrnovalo dotazníkové šetření EHIS (European Health Interview Survey) a následné lékařské vyšetření EHES (European Health Examination Survey). Hlavním metodikem a koordinátorem šetření EHIS v Česku je ÚZIS ČR (Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR). ÚZIS ČR nedisponoval v době šetření vlastní tazatelskou sítí, sběr dat proto zajistila tazatelská síť Českého statistického úřadu. Státní zdravotní ústav (SZÚ) koordinoval, metodicky zajistil a realizoval šetření EHES. Lékařské vyšetření probíhalo na 74 místech ve všech kra-

jích Česka ve spolupráci s detašovanými pracovišti SZÚ, krajskými hygienickými stanicemi, zdravotními ústavy a vybranými zdravotnickými zařízeními (nemocnice, praktičtí lékaři). Sběr dat probíhal v období od června 2014 do února 2015. Celonárodní šetření finančně zajistilo Ministerstvo zdravotnictví ČR. Další etapa šetření EHIS a EHES je plánována na rok 2019.

Cílem obou šetření bylo přinést aktuální informace o zdravotním stavu populace a jeho determinantách, které neposkytují rutinní statistiky. Lékařské vyšetření, zaměřené zejména na rizikové faktory kardiovaskulárních onemocnění (KVO), pak především objektivizovalo subjektivní údaje sdělené respondentem v dotazníku. V rámci EHES bylo vyšetřeno 1220 respondentů

ve věku 25 až 64 let. Výsledky byly převáženy na demografickou strukturu populace dle pohlaví, věku a vzdělání v roce šetření.

Předkládaná zpráva shrnuje základní zjištění uvedená v publikaci Zdravotní stav české populace – výsledky studie EHES (1), další informace a výsledky studie lze pak nalézt na webových stránkách SZÚ (2).

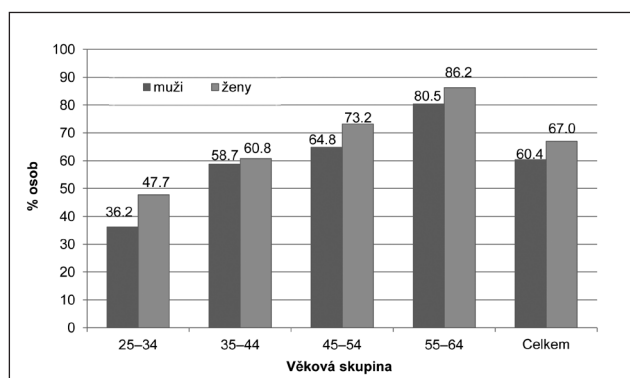
Výsledky šetření

Minimální evropský modul o zdraví

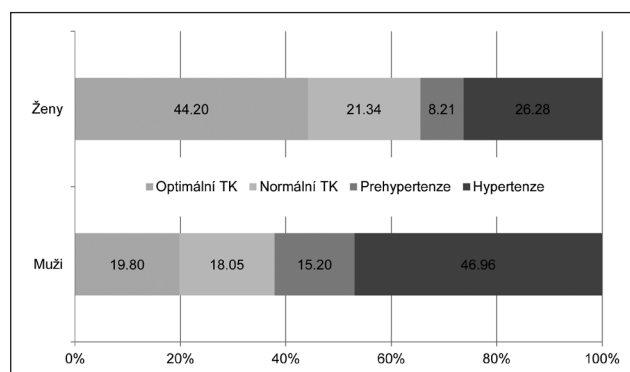
- Své zdraví považovala za velmi dobré necelá ¼ respondentů, ½ respondentů je hodnotila jako dobré. Celkem tak hodnotilo své zdraví jako dobré a velmi dobré přes 70 % respondentů. Pouze necelých 6 % považovalo svůj zdravotní stav za špatný nebo velmi špatný.
- Celkem 64 % osob ve sledované populaci uvedlo, že má dlouhodobou nemoc nebo problém (obr. 1).
- Bez omezení běžných činností byly celkem dvě třetiny respondentů, jedna čtvrtina pociťuje méně vážné omezení a pouze 7 % je vážně omezeno ve svých běžných činnostech ze zdravotních důvodů.

Hypertenze

- Hypertenze byla zjištěna u 47 % mužů a 26 % žen (obr. 2).
- Prevalence prehypertenze byla kolem 15 % u mužů a 8 % u žen.
- Úspěšná léčba (kontrola) hypertenze byla zjištěna u 47 % léčených mužů a 66 % léčených žen.
- V posledním roce byl krevní tlak změřen zdravotnickým pracovníkem u 71 % mužů a 74 % žen. V po-

Obr. 1. Podíl osob s chronickým onemocněním u respondentů EHES ve věku 25–64 let (%).

Obr. 2. Hodnoty krevního tlaku (TK) podle kategorií Evropské kardiologické společnosti, populace EHES 25–64 let (%).

sledních třech letech pak bylo měření provedeno téměř u celé populace, a sice u 95 % mužů a 98 % žen.

Dyslipidémie

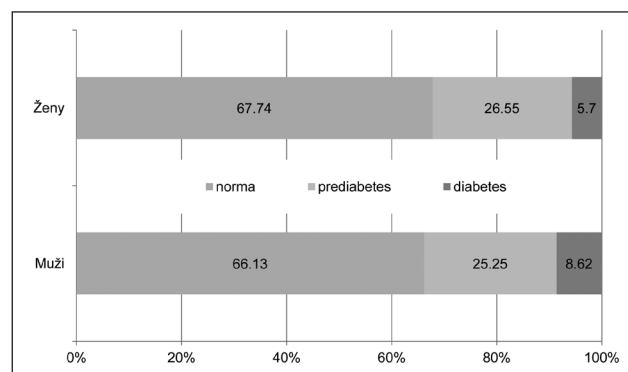
- Populační hodnota celkové hladiny cholesterolu v krvi byla 5,3 mmol/l.
- Zvýšené kardiovaskulární riziko mělo 31 % respondentů (celkový cholesterol 5,2–6,2 mmol/l) a 16 % vysoké riziko (celkový cholesterol nad 6,2 mmol/l).
- Dyslipidémie (celkový cholesterol > 5 mmol/l a/nebo HDL-cholesterol ≤ 1,2 mmol/l a/nebo léčba hypolipidemiky v současnosti) byla zjištěna u 77 % mužů a 66 % žen.
- Byla zjištěna velmi nízká úroveň medikace a kontroly dyslipidémie. Z osob, které věděly o svém zdravotním problému, se léčilo pouze 30 % mužů a 23 % žen. Úspěšné léčby pak bylo dosahováno pouze u 19 % mužů a 52 % žen.
- V posledním roce byl cholesterol vyšetřen u 54 % respondentů. V posledních třech letech pak bylo měření provedeno u více jak 8 % respondentů.

Diabetes

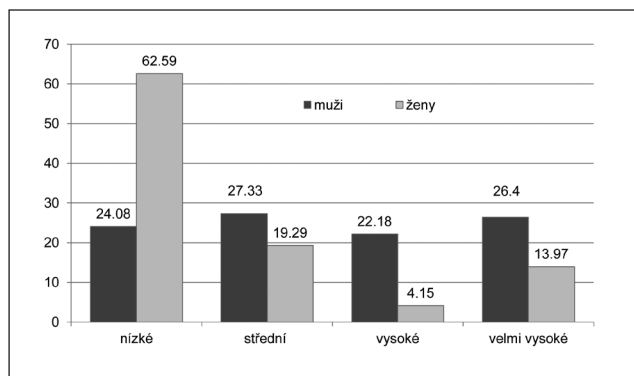
- Diabetes byl zjištěn u 8,6 % mužů a 5,7 % žen (obr. 3).
- Znalost diabetu byla kolem 80 % u mužů i u žen.
- Hodnoty glykovaného hemoglobinu v pásmu prediabetu měla ¼ sledované populace.
- Kontrolu diabetu lze považovat v české populaci za nedostatečnou, kompenzovaný diabetes byl zjištěn u 53 % léčených mužů a u 58 % léčených žen s diabetem.
- V posledním roce bylo provedeno měření hladiny cukru v krvi u 52 % respondentů studie EHES, dalším 30 % respondentům bylo toto měření provedeno před 1–3 lety. Nikdy nebylo vyšetřeno 8 % respondentů a necelá 3 % nevěděla, zda podstoupila vyšetření na stanovení hladiny cukru v krvi.

Nadváha

- Průměrná hodnota BMI v mužské části populace byla 28,1 kg/m², mezi ženami potom 26,9 kg/m².
- Nad hranici normální hmotnosti se dle hodnot BMI pohybovalo 64 % populace (73 % mužů a 55 % žen).
- Do kategorie obezita dle hodnot BMI spadalo 29 % mužů a 25 % žen.
- Třetina respondentů podhodnotila svoji hmotnost a ve výsledku hodnotu BMI (rozdíl BMI o 2 a více

Obr. 3. Rozložení populace podle kategorií glykovaného hemoglobinu HbA1c, populace EHES 25–64 let (%).

Obr. 4. Kardiovaskulární riziko podle metody SCORE – Riziko vzniku fatální kardiovaskulární příhody v příštích 10 letech u respondentů studie EHES ve věkové skupině 40–60 let (%).

kg/m² zjištěného při měření a uvedeného respondenty v dotazníku).

- Průměrná hodnota obvodu pasu byla 97,9 cm u mužů a 87,7 cm u žen.
- Zvýšené riziko kardiovaskulárních onemocnění plynoucí z abdominální obezity (měření obvodu pasu) bylo zjištěno u 24 % mužů a 20 % žen, vysoké riziko KVO pak u 36 % mužů a 44 % žen.
- Kolem 60 % populace má vyšší než doporučenou hodnotu obvodu pasu.

Kardiovaskulární riziko

- Podle modelu Evropské kardiologické společnosti byl respondentům šetření EHES ve věku 40–60 let spočítán odhad rizika úmrtí v důsledku kardiovaskulárního onemocnění v příštích deseti letech (model SCORE).
- Do kategorie vysokého rizika úmrtí spadalo 49 % mužů, u žen byl tento podíl výrazně nižší – 18 % (obr. 4).

Závěr

Prevalence rizikových faktorů jednoznačně narůstala s věkem, riziko hypertenze se zvyšovalo u obou po-

hlaví, ženy si ale udržovaly lepší parametry v prevalenci, znalosti i její kontrole. Nejrizikovější skupinou byli muži ve věku 45–64 let, ti měli kromě hypertenze i nejvyšší prevalenci diabetu a vysokých hodnot aterogenního non-HDL cholesterolu a logickým vyústěním této situace bylo vysoké fatální riziko KVO v následujících 10 letech u více než dvou třetin z nich. Ženy měly horší výsledky než muži v jediném parametru, a tím byla abdominální obezita. V obou věkových skupinách byl podíl žen se závažnou abdominální obezitou vyšší.

Zjištěné výsledky ukazují vysoký výskyt rizikových faktorů chronických onemocnění v české populaci. Protože jde o ovlivnitelné rizikové faktory, je důležitá cílená podpora zdravého životního stylu i systematické vyhledávání již existujících, ale nerozpoznaných onemocnění. Využití těchto informací přispěje ke snížení nákladů na léčbu onemocnění a jejich komplikací a ke zvýšení produktivity populace v ekonomicky aktivním věku.

LITERATURA

1. Čapková N, Lustigová M, Kratěnová J, Žejglicová K. Zdravotní stav české populace: výsledky studie EHES 2014. Praha: Státní zdravotní ústav; 2016.
2. Státní zdravotní ústav. Vybrané výsledky studie EHES 2014 [Internet]. Praha: SZÚ [cit. 14. listopadu 2016]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/ehes-vysledky>.

Došlo do redakce: 14. 11. 2016

Přijato k tisku: 27. 2. 2017

MUDr. Jana Kratěnová

Státní zdravotní ústav

Šrobárova 48

100 42 Praha 10

E-mail: Jana.Kratenova@szu.cz